

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Fenomén environmentálních uprchlíků

Petra Dominová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy a britská a americká studia

Bakalářská práce

Fenomén environmentálních uprchlíků

Petra Dominová

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen
uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Mé poděkování patří vedoucí práce PhDr. Lindě Piknerové, PhD. za odborné vedení práce, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala.

.....

podpis

Obsah

1	ÚVOD	6
2	ENVIRONMENTÁLNÍ UPRCHLICTVÍ	12
	2.1 Environmentální uprchlík – definice, historie	14
	2.2 Environmentální uprchlictví – typologie, příčiny migrace, čísla	16
	2.2.1 Typologie	16
	2.2.2 Příčiny migrace	19
	2.2.3 Čísla	20
3	REGION JIHOVÝCHODNÍ ASIE	22
	3.1 Charakteristika regionu – fyzická.....	22
	3.2 Charakteristika regionu – lidský faktor	23
4	ENVIRONMENTÁLNÍ MIGRACE V JIHOVÝCHODNÍ ASII	27
	4.1 Klimatické změny v regionu Jihovýchodní Asie.....	27
	4.1.1 Globální oteplování.....	27
	4.1.2 Situace v regionu jihovýchodní Asie.....	29
5	ZÁVĚR	41
6	POZNÁMKY	44
7	SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ.....	46
8	RESUMÉ	51

9 PŘÍLOHY.....	52
-----------------------	-----------

1 ÚVOD

Uprchlíctví jako takové a vymezení toho, kdo je uprchlíkem, je jasně definováno ve dvou základních dokumentech Organizace spojených národů, konkrétně v Ženevské konvenci, jimiž jsou Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951 a Protokol z roku 1967, který Úmluvu rozšiřuje. Úmluva definuje, kdo je uprchlíkem, jaká má sociální práva a jaká právní pomoc mu náleží. Dále hovoří i o povinnostech uprchlíka vůči hostitelské zemi. Po korekci a dopracování této Úmluvy Protokolem z roku 1967 můžeme tedy říci, že uprchlíkem je osoba, která „se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti...“ (UNHCR 2013a; UNHCR 2013b). Takto definovaných uprchlíků bylo k roku 2007 na světě podle Úřadu vysokého komisaře OSN necelých 16 miliónů (UNHCR 2008).

Tématem této práce je environmentální migrace. Environmentální uprchlík je člověk, který nemá domov, jeho domov byl zničen a často také musí odejít ze své země. Avšak oficiálně, co se mezinárodního práva týče, někdo takový vlastně neexistuje. V definici, která je uvedena výše, se nehovoří o ničem takovém, že uprchlíkem je osoba, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy např. před hladomorem v důsledku desertifikace půdy, z úmrtí kvůli nedostatku pitné vody nebo utíká před vodou, která zaplavuje jeho domov v důsledku zvyšování hladin světových oceánů, které je zaviněno globálním oteplováním. Takovýchto lidí je v současnosti ve světě stejně nebo i více než uprchlíků,

kteří mají „svou“ definici. Počty environmentálních uprchlíků se jen odhadují, a to z toho důvodu, že nejsou definováni mezinárodním společenstvím a tudíž nikdo neví, kdo všechno může být environmentálním uprchlíkem a nelze je tedy spočítat.

Hlavním cílem předkládané práce je zhodnotit všechna environmentální ohrožení, která hrozí obyvatelům jihovýchodní Asie. Dále nastínit hlavní směry migračních vln z tohoto regionu a pokusit se předpovědět, jaké jsou možné následky migrace velkého počtu obyvatel do cílových destinací, tedy předložit předpověď, jaké důsledky budou mít environmentální změny ve zmíněném regionu na lidskou bezpečnost, pokud nějaké ohrožení hrozí, v jihovýchodní Asii a okolních regionech.

Zájem o tento fenomén přichází do podvědomí odborníků v 80. letech a je spojen se zájmem mezinárodního společenství o životní prostředí a změny v něm, které přichází na konci 60. let (Waisová 2013: 34). Od této doby probíhaly na pozadí mezinárodních konferencí i debaty o životním prostředí a jeho vlivu na mezinárodní politiku. Takovýchto konferencí bylo několik, uveďme jako příklad ty nejdůležitější. Prvním byl tzv. Summit Země v roce 1972, následující rok vznikl Program OSN pro životní prostředí a například v roce 1982 přijalo OSN Světovou chartu životního prostředí (OSN 2002; Waisová 2013: 34). A v roce 1987 vznikla Světová komise pro trvale udržitelný rozvoj, která na rok 1992 svolala konferenci do Ria de Janeiro, kde se signatáři (především průmyslové státy) zavazují k omezování emisí, které způsobují změny klimatu a ty následně zapříčiňují výše uvedené katastrofy, kterým environmentální uprchlíci čelí. Dalším důležitým bodem byla Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (UNFCCC) nebo Kjótský protokol z roku 1997, který navazoval a prohluboval Dohodu z Ria (UNEP 2012; Weizsaecker 2002).

Co se týká ochrany životního prostředí, tu zaštiťuje mnoho mezinárodních organizací, států a úmluv mezi nimi, nevládních organizací a mnoho dalších. Ale co lidé, kteří trpí tím, že se o poškozování životního prostředí začalo mluvit až relativně pozdě? Kdo pomůže lidem, kteří za tyto ekologické katastrofy nemohou, ale jsou jimi nejvíce postiženi? Zatím nemají ani „svou“ definici, i když už je to skoro čtyřicet let, co se o tomto problému ví a mluví. A více než dvacet let, co se o tomto problému intenzivně diskutuje v řadách vědců a autorů odborných publikací.

Oblast jihovýchodní Asie, která je jednou z nejhustěji osídlených částí světa, jsem si vybrala proto, že se globální environmentální změny dotýkají a v budoucnu dotknou obrovského množství lidí. A to nejen konkrétně těch, kteří přijdou o své domovy v důsledku jejich zatopení nebo o svou práci z důvodu desertifikace půdy atd., ale mají také dopad na mnoho hostitelských států a jejich občanů, kteří se s tímto velkým přílivem uprchlíků budou muset vypořádat. A právě to, jak budou vypadat možné následky migrace velkého množství lidí a jejich výčet, je jedním z cílů této práce. V praktické části práce zmapuji směry migrace a cílové destinace uprchlíků a nastíním možné konflikty, které se mohou vyvinout z mísení různých etnik, náboženství, jazyků nebo vyznávání odlišných životních hodnot.

Region jihovýchodní Asie je jedním z nejlidnatějších regionů na světě. Mísí se zde různé kultury, jazyky a náboženství. Pro tuto práci jsem se rozhodla pro jeho následující vymezení¹. Z fyzicko-geografického hlediska můžeme tuto oblast rozdělit na část pevninskou, kde leží státy Barma (Myanmar), Thajsko, Kambodža, Laos, Vietnam a na část ostrovní, kde leží státy Singapur, Brunej, Indonésie, Filipíny, Malajsie a Východní Timor. Možností je mnoho a do vymezení tohoto regionu

mohou být zahrnuty ještě například pobřeží jižní Číny nebo Šrí Lanka a Maledivy a další (Petrů 2011: 178-179). Já budu pracovat s tímto vymezením i z toho důvodu, že deset z jedenácti výše zmíněných zemí je členem organizace nesoucí ve svém názvu pojmenování tohoto regionu a tím dává jasně najevo, které státy do tohoto regionu patří. Touto organizací je Sdružení národů jihovýchodní Asie² (ASEAN 2014; Petrů 2011). A dále se domnívám, že pro rozsah práce je uvedené vymezení adekvátní.

Nyní se vrátím k cíli práce. Environmentální změny, které v posledních desítkách let nastávají, ohrožují především ty nejchudší a rozvíjející se země. Jsou to tedy země, kde je velmi nízká životní úroveň, lidé jsou zde velmi chudí, vzdělanost nízká. Lidé většinou žijí v chatrčích, které stavějí na pobřežích, blízko oceánu, který jim poskytuje alespoň nějakou obživu. Ale právě zvyšování hladiny světových oceánů v důsledku změn klimatu tyto lidi v jihovýchodní Asii nejvíce ohrožuje. Oceán jim zaplavuje domovy, úrodnou půdu a znečišťuje pitnou vodu. Lidská bezpečnost je tak velmi ohrožena a lidé jsou nuceni migrovat do přilehlých oblastí, což může vyvolávat konflikty a boje o možnost uspokojení základních lidských potřeb. V mnoha publikacích a zdrojích se uvádí, že v roce 2050 může být na světě 150–200 miliónů environmentálních uprchlíků (viz např. Kavanová 2008; Myers 1993, Stojanov 2008). Cílem této práce je zjistit, jestli jsou tato čísla reálná a jakou část budou tvořit environmentální uprchlíci z mnou zkoumaného regionu. Je možné tyto čísla snížit nebo budou naopak o mnoho vyšší? Jaké škody klimatické změny a následná migrace napáchají na životním prostředí, jehož poškození bude mít za následek ohrožení lidské bezpečnosti? Kam se lidé z této oblasti přestěhují a budou vůbec mít tuto možnost?

V první části práce budu pracovat s teoretickými podklady pro svou druhou, praktickou část. Vymeším, kdo je environmentálním uprchlíkem a co je environmentální uprchlictví, teoreticky představím hrozící nebezpečí, která jsou s environmentálním uprchlictvím spojována a představím region jihovýchodní Asie a fyzicko-geografickou podobu a lidský faktor. Ve druhé, jak jsem již řekla praktické části, uvedu, jaká je situace v samotném regionu, jaká jsou rizika, která tomuto regionu hrozí a kdo se touto situací zabývá. Dále se budu věnovat dalším z cílů, a to představení možných následků, které nastanou po přílivu migrujících uprchlíků do hostitelských zemí. V závěru práce shrnu poznatky z praktické části a shrnu, jak se tímto problémem zabývají vlády jednotlivých zemí a zde působící mezinárodní organizace, především pak Sdružení národů jihovýchodní Asie.

Výše jsem zmínila, že tematika environmentálního uprchlictví, životního prostředí a ekologie začala být zkoumána od konce 60. let a i když je to tedy více než 50 let, větší pozornosti od vědců, autorů a mezinárodního společenství se stále dostává tématu klasického uprchlictví. I tak je ale k tomuto fenoménu vydáno mnoho kvalitních zdrojů, a to jak na akademické půdě, tak i v mnoha organizacích, které se environmentálnímu uprchlictví věnují nebo i na půdě konferencí organizovaných samotnými státy, kterých se tento fenomén týká. Během vytváření práce jsem se tedy nesečkala s žádnými obtížemi, které by souvisely s nedostatkem literatury a zdrojů k jakékoli části práce. V České republice se tématu environmentálního uprchlictví věnuje především Robert Stojanov, jehož práce budu využívat k úvodu do problematiky environmentálního uprchlictví, rozdělení do kategorií a představení kategorií ohrožení. Dále v teoretické části budu využívat kapitolu z knihy Ladislava Cabady a Davida Šance „Panregiony ve 21. století. Vývoj

a perspektiva mezinárodních regionů.“, ze které budu čerpat pro kapitulu představující region jihovýchodní Asie. Pro další kapitulu, již v praktické části, která představí problém, nejvýrazněji ohrožující tuto oblast, a tím je zvyšování mořských hladin v důsledku globálního oteplování, jsem si vybrala článek autor Jonse a zprávy Mezivládního panelu pro klimatické změny (IPCC). Pro část věnující se lidské bezpečnosti budu využívat oficiálních dokumentů vydané OSN a Úřadem pro koordinaci humanitární pomoci (OCHA). A dále použiji článek Šárky Waisové věnující se této problematice. V praktické části budu pracovat s dokumentem vypracovaným Australskou národní univerzitou v Canbeře, který se věnuje klimatickým změnám, migraci a lidské bezpečnosti právě v regionu jihovýchodní Asie. A dále budu pracovat s články, které se věnují směrům a cílům migrantů z mnou zkoumaného regionu, např. článek autora Stojanova. V této kapitole budu využívat množství map, které lépe naznačí migrační vlny. V závěru praktické části a v samotném závěru práce budu pracovat s oficiálními dokumenty organizace ASEAN, která se ve své agendě problematice environmentálního uprchlictví věnuje.

2 ENVIRONMENTÁLNÍ UPRCHLICTVÍ

Na tomto místě by bylo vhodné uvést nějakou konkrétní definice tohoto fenoménu, ale i když výzkum probíhá již od 80. let 20. století, dodnes se autoři na jednotné definici nemohou shodnout. A tak každý autor může mít definici svou. Jasně ale je, že environmentální migrace představuje takový typ migrace, jež je zapříčiněn degradací životního prostředí, jež bylo migrantovi domovem (Kavanová 2009: 66).

Jak bylo již zmíněno v úvodu, hlavním problémem tohoto fenoménu je, že v mezinárodním společenství se mu nevěnuje tolik pozornosti, kolik by si jistě zasloužil. Pomoc mezinárodních organizací, nevládních organizací, humanitární pomoc a pomoc od vyspělých států často míří k uprchlíkům a vnitřně vysídleným osobám, které byly nebo jsou ohrožovány v úvodu zmiňovanými hrozbami (viz definice uprchlíka). Ti jsou mezinárodním právem uznáni a díky tomu se jim dostává značné pozornosti. Environmentální uprchlíky ohrožují neméně závažné hrozby, avšak v mezinárodním společenství pro ně neexistuje dostatek pomoci jen kvůli chybějící definici (Stojanov 2008; 1).

Důvodem nezájmu také může být to, že po dlouhou dobu se environmentální migrace odehrávala pouze uvnitř státu a nepřesahovala jeho hranice. Ovšem v současnosti, kdy hovoříme o několika desítkách miliónů⁵ environmentálních migrantů, už není jen vnitrostátní přesídlování možné a je častějším jevem migrace do okolních států. To může být také důvodem, proč se o tento fenomén začal zajímat větší počet organizací, vědců, autorů nebo politiků. Tyto migrace totiž mohou zapříčinit konflikty (především ve střetu kultur, náboženství či jazyků) a tím, že přijde do jiné země velké množství lidí, může také způsobovat ty samé problémy (např. nedostatek pitné vody, nedostatek půdy atd.), což zapříčiní konflikty

o přírodní zdroje, kterých jsme již dnes svědky. Environmentální migrace se tedy stává mezinárodním problémem. (Kavanová 2008; Stojanov 2004: 77-80; Waisová 2013: 32).

Můžeme se domnívat, že tento fenomén je problémem spojeným pouze s životním prostředím, ale je zde mnoho vedlejších a důležitých faktorů, které z tohoto tématu dělají důležitý předmět k diskuzi. Nutno podotknout, že výčet výše uvedených faktorů není úplný, avšak pro rozsah této práce a její náplň je postačující.

Environmentální faktor. Samozřejmě, že tento faktor stojí jako první v řadě. To, že změnami klimatu jsou ohrožováni lidé, je samozřejmě prvořadé, ale důležité je také to, že je ničena Země jako taková a v budoucnosti, možná nepříliš vzdálené, může být ohroženo lidstvo samotné. Přírodní podmínky se zhoršují, celé regiony jsou postiženy častými přírodními katastrofami, tím, že velké množství lidí migruje z jednoho regionu do dalších a jsou ničena další a další území (Stojanov 2008: 2).

Sociálně-ekonomicko-politický faktor. Tento faktor zahrnuje ohrožování lidských práv, růst chudoby a populace, jejíž rostoucí počet vyvíjí stále větší tlak a požadavky na životní prostředí a ekologii. V určitých ročních obdobích dochází k hospodářskému ochromení celých regionů. A tak namísto toho, aby rozvíjející se regiony hospodářsky a sociálně sílily, přírodní katastrofy je stále drží na úrovni „rozvíjející se“ (Stojanov 2008:2).

Bezpečnostní faktor. Do tohoto faktoru zahrnujeme lidskou bezpečnost. Je mnohem těžší zajistit dostatek potravin, když se neustále

zvyšuje množství zničené půdy. Už nyní nastávají konflikty o přírodní zdroje, a to přináší velké ohrožení do budoucnosti (Stojanov 2008: 2).

Etický faktor. Je známo, že změny klimatu jsou zapříčiněny velkým množstvím skleníkových plynů, které produkují především velké průmyslové země (většinou jsou to tzv. země Severu), ale nejvíce postiženy nutností emigrovat kvůli environmentálním katastrofám jsou chudé, rozvíjející se země Jihu. Etický faktor spočívá v tom, že v době globalizace má každý odpovědnost za řešení globálních otázek. A měly by to být právě země Severu, které by tento problém měly začít řešit (Stojanov 2008: 2).

Vědecký faktor. Ve 21. století s velkými technickými vymoženostmi by něco takového, jako jsou náhlé přírodní katastrofy (záplavy, hurikány, tsunami nebo zemětřesení a další) měly být snadno předvídatelné nějakou dobu dopředu, aby se postižené země měly šanci připravit a mohly se pokusit o zmírnění následků (Stojanov 2008: 2).

2.1 Environmentální uprchlík – definice, historie

Stejně jako není jasně definován fenomén environmentálního uprchlictví, ani pro termín environmentální uprchlík neexistuje definice. A stejně, jak bylo řečeno výše, každý autor nebo skupiny autorů si vytváří definici svou. Například autoři El-Hinnawi (1985), Myers (1993) nebo Brown (2004), které ve své práci parafrázuje Stojanov (2009), vidí environmentální uprchlíky jako lidi, kteří byli donuceni opustit své domovy, a to buď to krátkodobě, střednědobě nebo i dlouhodobě. Tento proces opouštění svých domovů vidí zmínění autoři ve výrazném zhoršení okolního životního prostředí⁷, které již nadále není bezpečné pro živobytí (jako příklad uvádějí ztrátu životně důležitých přírodních zdrojů –

voda, půda). Další faktorem mohou být environmentální procesy, které významně zasahují do jejich životů a výrazně snižují kvalitu života, to mohou způsobovat náhle přírodní katastrofy jako zemětřesení, hurikány nebo povodně (IOM 2014; Stojanov 2009: 28). Dle mého mínění je environmentální uprchlík člověk, který čelí ohrožení, že nebude moci uspokojit své základní potřeby, tzn. mít přístup k pitné vodě, potravinám a spát v suchém a bezpečném domově. Toto ohrožení vznikne například zvyšováním mořské hladiny, která mu zaplaví domov nebo pramen s pitnou vodou nebo změny klimatu způsobí, že již v dané oblasti nebude dostatek srážek pro půdu a následkem toho degraduje její kvalita a nebude poskytovat potravu.

Někteří autoři jako Cílek (2008: 278 dle Stojanov 2008) tvrdí, že environmentální migrace je mnohem přirozenější a starší jev, než klasické uprchlictví. Lidé již ve starověku migrovali kvůli desertifikaci půdy nebo kvůli nedostatku pitné vody. Cílek hovoří dokonce o „klimatických pádech civilizací“ ve zmíněné době. Brown (2008) ve své práci pro organizaci IOM píše, že všechny velké civilizace (v Egyptě a Mezopotámii) podle přírodních podmínek stavěly svá města a i celá města se stěhovala z vysušujících se oblastí k říčním zdrojům. Tito lidé organizovaně migrovali za účelem získání omezených přírodních zdrojů a už v té době si uvědomovali, že přírodní zdroje nejsou neomezené. Tyto procesy se odehrávaly i na území Evropy, a to celé 4. století, kdy se střídala období sucha a krutých mrazů. Obyvatelé v okolí velkých řek (Volha, Rýn atd.) se stěhovali od řek nebo k nim, v závislosti na tom, které období zrovna nastalo. V 8. století zažila jižní Evropa velký příval migrantů z Blízkého východu, který byl zasažen neobvykle krutými suchy (Brown 2008: 21).

Prvním, kdo pojem environmentální uprchlík užil, byl Lester Brown z Worldwatch Institut již v roce 1970. Ovšem, kdo toto téma zejména rozšířil a začal upozorňovat, byl i Essam El-Hinnawi a Jodi Jacobson. Prvně zmiňovaný v roce 1985 vypracoval pro Program OSN pro životní prostředí zprávu, kde se poprvé o lidech, kteří byli nuceni krátkodobě, střednědobě či trvale se přestěhovat kvůli výraznému zničení životního prostředí v jejich okolí (narušeno buďto přírodou samotnou či lidmi, př. havárie jaderné elektrárny v Černobylu) mluví (Krylová 2009: 5; Stojanov 2008: 2;).

2.2 Environmentální uprchlictví – typologie, příčiny migrace, čísla

2.2.1 Typologie

Autoři El-Hinnawi a Jacobson (dle Black, 2001) vytvořili typologii, která environmentální uprchlíky rozděluje do tří skupin.

Dočasně vysídlení lidé, do této kategorie zahrnujeme lidi, jejichž region byl zasažen povodněmi, hurikány, zemětřesením nebo vulkanickými erupcemi. Tito lidé musejí na čas opustit své domovy, ale po uklidnění situace se vracejí do svých domovů a po rekonstrukcích a rehabilitaci se vracejí ke svému původnímu způsobu života. Tyto události se mohou i periodicky opakovat. Jako příklady jsou uváděny hurikán Kathrina, přesun se týkal milionu lidí, dále povodně v Peru (1998) nebo v Mexiku (1999), které si týkaly půl milionů lidí (Black 2001: 1-2).

Trvale vysídlení lidé, do této kategorie jsou řazeni lidé, kteří jsou nuceni opustit své domovy kvůli tzv. rozvojovým projektům, jako jsou výstavby infrastruktury, vodních nádrží nebo těžbě nerostných surovin atd. V současné době do této kategorie jako ohrožení zařazujeme

i zvyšující se mořské hladiny, které trvale zaplavují velké oblasti (Black 2001: 1-2).

Dočasně nebo trvale vysídlené osoby, v této kategorii se objevují lidé, kteří byli donuceni opustit své domovy např. kvůli suchu a neúrodě. Jejich vysídlení může být jen dočasné a za nějaký čas se mohou vrátit zpět, ale do budoucnosti není jisté, zda-li se jednou nebudou muset odstěhovat trvale. Jako příklad je uvedena situace v oblasti Sahelu, podle vědců z Velké Británie, Švédska a Dánska, kteří zkoumali družicové záběry 15 let, dochází k obnově tamní půdy. Přispívá k tomu nárůst srážek, který vystřídal období extrémních such v 70. a 80. letech a také to, že zemědělci využívají modernější technologie, které zadržují vodu na jejich půdě (Black 2001: 1-2).

Tuto typologii zveřejnil ve své práci Richard Black (2001). Novější syntézu několika možných pohledů a názorů na věc zveřejnili Robert Stojanov a Klára Kavanová (2009) pro článek v časopisu Geografické rozhledy. V této klasifikaci dělí uprchlíky do tří skupin, z čehož skupina druhá má ještě dvě podkategorie.

Environmentálně motivovaní migranti převážně opouštějí své domovy relativně z vlastního rozhodnutí. Rozhodli se tak proto, že očekávají závažnou environmentální hrozbu (např. znečištění životního prostředí) a jednají tak preventivně. Tato migrace je vnímána jako přizpůsobení se nastávajícím environmentálním změnám a pro lidi může znamenat snadnější adaptaci na nový domov⁶ (Kavanová – Stojanov 2009: 28).

Environmentální přesídlenci se ocitají již ve vážném/kritickém ohrožení svých životů a živobytí kvůli nezvratným environmentálním

procesům, přírodním katastrofám nebo i lidské činnosti (př. černobylská katastrofa). Tuto kategorii Kavanová a Stojanov ještě dělí na dvě podkategorie, *váhaví environmentální přesídlenci* a *okamžití environmentální přesídlenci*. První podkategorie se podobá kategorii environmentálně motivovaných migrantů, protože mají relativní výhodu v tom, že mají delší období pro rozhodnutí odejít ze svých domovů. Nutí je k tomu dlouhodobá degradace životního prostředí (př. desertifikace půdy nebo změna srážkového režimu) nebo periodicky se opakující přírodní katastrofy (hurikány, povodně a další). Druhá kategorie se liší v tom, že lidé jsou nuceni opustit místo svého živobytí téměř okamžitě (před katastrofou, během ní nebo bezprostředně po ní). A to z toho důvodu, že jsou jejich domy a způsob obživy nenávratně zničeny a jejich setrvání v této oblasti by přímo ohrožovalo jejich životy (Kavanová – Stojanov 2009: 28).

Poslední kategorií podle Kavanové a Stojanova jsou *plánovaní přesídlenci*. Tito lidé jsou přesídlováni, protože na území, které obývají, jsou vystavovány rozvojové projekty. Do rozvojových projektů zahrnujeme výstavbu vodních nádrží, zavlažovacích systémů, infrastruktury nebo i letišť, ale také postupující urbanizaci. Tato skupina se od dvou předešlých liší v tom, že lidé o takové skutečnosti ví relativně dlouho dopředu, za tyto výstavby má někdo zodpovědnost a tudíž, mohou lidé požadovat kompenzaci, která je jim v mnoha případech poskytnuta (ovšem v chudších, rozvojových nebo nedemokratických zemích to nebývá pravidlem) (Kavanová – Stojanov 2008: 28).

Autoři dále uvádějí časová období pro každou výše zmíněnou kategorii. Zatímco u kategorie environmentálně motivovaní migranti lze předpokládat, že jejich migrace je trvalá u zbylých dvou kategorií se

dlouhodobost různí. Migrace může být dočasná (do 1 roku), periodická či dlouhodobá (1-3 roky) a permanentní (více jak 3 roky) (Kavanová – Stojanov 2008: 28).

2.2.2 Příčiny migrace

Pro následující přiblížení příčin, které vedou lidi k migraci, v našem případě k environmentální migraci, použiji článek autora Stojanova (2004), který dělí příčiny do pěti následujících kategorií.

První kategorií jsou pro něho *přírodní katastrofy*⁷ jako povodně, zemětřesení, vulkanické erupce, sesuvy půdy, ochromující pobřežní bouře (mezi zahrnujeme i tropické cyklony). Tyto úkazy jsou považovány za katastrofy, protože jejich nástup je rychlý, mnohdy nečekaný a protože na něj nejsou lidé připraveni, dochází při nich k velké úmrtnosti. Zasažují pak právě ty nejchudší lidi, kterým ve většině seberou vše (domy i zdroje obživy) (IOM 2014; Stojanov 2004: 77).

Do druhé kategorie, *kumulativní (pomalu se projevující) změny*⁸, se zahrnují desertifikace, degradace a eroze půdy, vysychání pramenů pitné vody a její nedostatek, klimatické změny (především pak globální oteplování), stoupající mořskou hladinu a hladomor. Hlavním indikátorem této kategorie je, že přímým viníkem těchto environmentálních katastrof je samo lidstvo. Většinou nutí lidi k trvalému vysídlení takto postižených oblastí a náprava je možná jen velmi pomalu (zda-li vůbec) (IOM 2014; Stojanov 2004: 78).

Třetí kategorií jsou *nechtěně způsobené nehody a průmyslové havárie*⁹. Do této kategorie řadíme nehody chemických nebo jaderných elektráren nebo dopravní nehody (př. ropných tankerů), jednoduše nehody, které znečišťují životní prostředí. Určitě nejznámější takovou

nehodou je výbuch černobylské jaderné elektrárny v roce 1986 nebo příklad z posledních let, havárie ropného tankeru v Mexickém zálivu v roce 2011 (Stojanov 2004: 78).

Do čtvrté kategorie Stojanov (2004) řadí *rozvojové projekty*¹⁰, výstavba říčních hrází, systémy zavlažovacích kanálů anebo těžba nerostných surovin, resp. přírodních zdrojů. Jako příklad uvádí rozvojové projekty v Indii, jimž muselo v posledních třiceti letech ustoupit na 20 miliónů lidí (Stojanov 2004: 78).

Důvody v poslední kategorií, kterou Stojanov (2004) ve své práci uvádí, jsou *konflikty a války*¹¹. Biologické zbraně, ničení životního prostředí v průběhu konfliktu/války a války kvůli přírodním zdrojům mnohdy způsobují takovou degradaci životního prostředí, že již není možné v něm dále žít a lidé jsou nuceni migrovat do příznivějších oblastí. Jako příklady autor uvádí ničení zavlažovacích kanálů v Somálku během války v Perském zálivu nebo snahy Turecka o omezení přístupu Sýrie a Iráku k řece Eufrat (Stojanov 2004: 78).

2.2.3 Číslo

V 90. letech se uváděl počet environmentálních uprchlíků okolo 25 miliónů. V roce 2005 byla vydána zpráva Institutem pro životní prostředí a lidskou bezpečnost (fungující v rámci Univerzity OSN), která varovala, že počet environmentálních uprchlíků v roce 2010 může dosáhnout až 50 miliónů lidí. A odhady některých autorů jsou takové, že v roce 2050 může toto číslo vyšplhat až na počet 200 miliónů uprchlíků. Což by znamenalo, že by v roce 2050 byl každý 45 člověk environmentální uprchlík (Brown 2008: 11; Piguet 2008: 2; Stojanov 2009: 29). Ovšem podle Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) se

počty uprchlíků mohou pohybovat v rozmezí 200 miliónů až 1 miliardy v roce 2050. Tyto prognózy zahrnují dočasné i trvalé uprchlíky a vnitřně vysídlené osoby i ty, které migrují za hranice svých rodných zemí (IOM 2014). Zmíním, že v roce 2007 bylo oficiálně uznaných uprchlíků podle výroční zprávy UNHCR 16 miliónů (UNHCR 2008).

3 REGION JIHOVÝCHODNÍ ASIE

Region jihovýchodní Asie je velmi rozlehlý, nezahrnujeme do něj jen pevninské státy - Barma (Myanmar), Thajsko, Kambodža, Laos, Vietnam a ostrovní státy Singapur, Brunej, Indonésie, Filipíny, Malajsie a Východní Timor, ale obrovskou část Pacifiku, kterou tvoří rozsáhlé teritoriální vody a drobná souostroví v nich, která určují dosah Výlučných ekonomických zón těchto zemí¹². Dále je region významný z hlediska geopolitiky, protože jeho poloha je velmi strategická, v posledních několika desítkách let je jeho hospodářský růst výrazný a dále jeho významu přispívá funkční spolupráce mezi tamními státy v rámci Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN 2014; Petrů 2011: 178, 191).

Tento region je na západě ohraničen indickým subkontinentem, na severu sousedí s Čínou, na jihu s Austrálií a na východě na něj navazuje pacifická Melanésie. Pokud se na tento region podíváme z fyzicko-geografického hlediska, zjistíme, že je tvořen dvěma poloostrovy – Zadní Indií a Malajským poloostrovem – a dvěma souostrovími – indonéským a filipínským. Proto se také často tento region rozděluje na kontinentální část a část ostrovní (viz výše) (Petrů 2011: 179).

3.1 Charakteristika regionu – fyzická

Jihovýchodní Asie je svými charakteristikami a rysy velmi svébytným a unikátním regionem. Už pro svou geografickou, přírodní, etnolingvistickou, kulturní, náboženskou, ekonomickou i politickou heterogenitou je tak specifický, že obavy z možných předpovídaných konfliktů nejsou vůbec od věci. Zopakují to, co bylo napsáno výše, tento region je tvořen dvěma částmi – pevninskou a rozsáhlým ostrovním

systemem. Právě toho se nejvíce týká fenomén environmentální migrace, protože čelí zvyšující se hladině oceánů. Dalším typickým rysem je, že většina území tohoto regionu leží v subtropickém pásmu, podnebí je zde tropické, jeho klima je horké a vlhké, což způsobuje velkou intenzitu srážek a monzunové deště (Petrů 2011: 189-190).

Dalším faktorem, kterým nabývá tento region na významu je, že se zde nachází jeden ze škrťících bodů, Malacký škrťící bod¹³, kterým je dopravována ropa ze Středního Východu na ekonomicky sílící asijské trhy (především pak do Číny, Japonska a Jižní Koreji). Spojuje Indický oceán s Pacifikem, a to mezi státy Malajsie a Indonésie, nutno také zmínit, že v jeho blízkosti leží ekonomicky velmi důležitý Singapur. Tento škrťící bod je jediným v celé Asii a v roce 2011 tudy bylo přepraveno 15, 2 miliónu barelů ropy denně (pro srovnání v roce 2007 to bylo 13, 8 miliónů) a ročně zde projede na 60 tisíc plavidel. Pokud by byla tato oblast nějak zablokována, polovina všech světových flotil by se musela přeměrovat (EIA 2012).

3.2 Charakteristika regionu – lidský faktor

Charakteristickým znakem pro tento region je, že zde zanechala stopy většina z nejvýznamnějších civilizací, které svět poznal. Původními obyvateli jsou Austronésané, Austroasiaté, thajské kmeny, tibeto-barmská etnika, Melanésané a Papuánci. Už tento výčet naznačuje, že se jedná o velmi heterogenní složení, které ještě dále obohatilo množství obchodníků, misionářů, aristokratů, kolonizátorů a dobyvatelů. Z Asie to byli výše zmínění z Indie, Číny, dále Arabové a Peršané a z Evropy všechny známé kolonizátorské velmoci – Portugalci, Španělé, Angličané, Francouzi, Nizozemci, jako poslední zde zanechali svou stopu Američané a Japonci. Mezi méně významné, ale heterogenitu podporující, byli

obchodníci z Dánska a Švédska, kteří zde měli své továrny nebo dokonce Arménci, kteří se pohybovali v oblasti Singapuru. Všechny zmíněné kultury, rasy a jazykové skupiny zanechaly v tomto regionu výrazné otisky, a proto dnes zde můžeme najít např. malajsko-portugalské společenství v Malace a jiná hybridní společenství. Pokud chceme v tomto vysoce heterogenním regionu najít nějaké společné rysy, museli bychom se vrátit do dob před příjezdem kolonizátorů a do dob před tím, než byla tato oblast ovlivněna velkými náboženstvími (Petrů 2011: 192).

Zásadním problémem tohoto regionu (co se týká lidských vztahů) je, že hranice států, tak jak je známe dnes, byly uměle vytvořeny kolonizátory a toto vytvoření nerespektovalo rozmístění etnik ani kultur. Tato heterogenita v regionu vytváří velmi náchylnou oblast ke konfliktům. Výše jsem zmínila, kolik národů, kultur a jazykových skupin v tomto regionu zanechalo kousek ze sebe, nyní představím konkrétní rozložení etnických a náboženských skupin (Petrů 2011: 197-198).

- Barma (Myanmar) – Barmánci 68 %, Šanové¹⁴, Karenové, Arakánci, Číňané, Monové, Indové; buddhisté 89 %, křesťané 5 %, muslimové 4 %,
- Bangladéš – Bengálci 99 %; sunnitští muslimové 87 %, hinduisté 10 %,
- Brunej – Malajci 67 %, Číňané 20 %; sunnitští muslimové 67 %, buddhisté 13 %, křesťané 10 %,
- Filipíny – Filipínci¹⁵ 85 %, Číňané 10 %, Indonésané, Polynésané; římský katolíci 83 %, protestanti, muslimové,
- Indonésie – malajští Indonésané 98 %¹⁶; muslimové 87 %, protestanti, římský katolíci, hinduisté,

- Kambodža – Khmérové 90 %, Vietnamci, Číňané; buddhisté 95 %, muslimové,
- Laos – Laové 67 %, Mon-Khmerové 16 %, Thajci 8 %, Hmongové a Jaové; buddhisté 58 %, animisté 34 %,
- Malajsie – Malajci 58 %, Číňané 26 %, Indové 7 %; muslimové 53 %, buddhisté 17 %, konfuciáni a taoisté 12 %, hinduisté 7 %, křesťané 6 %,
- Thajsko – Thajci 80 % (z toho 53 % Siamci a Laové 27 %), Číňané 12 %, Malajci; buddhisté 95 %, muslimové,
- Timor-Leste – Austronésané (Malajci a Polynésané) 85 %, Papuánci, Číňané; buddhisté 67 %, římský katolíci 8 %,
- Vietnam – Vietnamci 87 %, Thajci, Číňané, Khmerové, Muongové; buddhisté 67 %, římský katolíci 8 % (Šára 2003: 196-202).

Uvědomuji si, že výše zmíněný výčet není úplný, ani nijak podrobný, protože v tomto regionu najdeme stovky etnik, jazyků i náboženství. Ale domnívám se, že plně postačuje pro ukázkou a potvrzení výše zmíněné heterogenity. Dalšími problémy a potencionálními spouštěči konfliktu jsou již dlouhodobé rozpory mezi státy samotnými ohledně hranic nebo ohledně vymezení teritoriálních vod. Již mnohokrát jsme se byli svědky použití síly, avšak naštěstí nikdy tyto dohady nepřerostly ve válku (Petru 2011: 210).

Jak je z výše napsaného zřejmé, Jihovýchodní Asie, je již po dlouhá tisíciletí důležitým dopravním, obchodním i kulturním regionem v celé východní hemisféře. V současné době představuje jasný hnací motor v hospodářské, politické i bezpečnostní spolupráci. S tímto regionem (resp. místním sdružením ASEAN¹⁷) velmi intenzivně spolupracují významné světové mocnosti, jako jsou Spojené státy americké, Rusko

nebo Čína. Dalším důležitým ekonomicko-politickým partnerem je bezesporu Austrálie. Můžeme říci, že velká důležitost tohoto regionu spočívá v tom, že vyrůstá v silného konkurenta ekonomicky, politicky i bezpečnostně sílící Číně¹⁸. I když tomu tak ještě v 60. letech mnoho nenapovídalo, nyní začíná být v ekonomické oblasti tento region velmi významným hráčem na globální scéně. Nejsilnějšími státy jsou Singapur, Malajsie a ropný sultanát Brunej. Rychle se rozvíjející jsou Thajsko, Filipíny, Indonésie a Vietnam. Zbylé čtyři země – Barma, Laos, Kambodža a Východní Timor zůstávají mezi těmi nejchudšími v celé Asii, avšak mají jistý potenciál v zásobách nerostných surovin a energetických zdrojů (Petrů 2011: 211-212).

I když jihovýchodní Asie čelí mnoha obtížím – přes hospodářskou a politickou heterogenitu, teritoriální spory mezi tamními státy až po zvláštní ohrožení, kterými jsou moderní pirátství, pašování drog, obchod s lidmi, islámský terorismus nebo časté environmentální katastrofy, je tento region velmi významným členem současné mezinárodní scény. A do budoucna můžeme očekávat jeho hlubší etablování a silnější prosazování jeho zájmů (Petrů 2011: 212-213).

4 ENVIRONMENTÁLNÍ MIGRACE V JIHOVÝCHODNÍ ASII

4.1 Klimatické změny v regionu Jihovýchodní Asie

Asi nejpalčivějším problémem, kterému obyvatelé jihovýchodní Asie čelí, jsou zvedající se hladiny světových oceánů, které v budoucnosti mohou zaplavit pobřeží zemí, jejichž přímořské oblasti jsou jen několik málo centimetrů/decimetrů nad mořem, nebo menší ostrovy zcela zatopit. Tento jev je podle odborníků způsoben globálním oteplováním a celkovými klimatickými změnami v zemské atmosféře (Jones 1993: 124-125; OSN 2008).

V současnosti jsou stále ještě odborníci, kteří tvrdí, že globální oteplování neexistuje, žádné klimatické změny nenastávají a hladiny oceánů nijak zásadně nestoupají. Pokud tedy připustí, že se tyto věci odehrávají, nevidí to jako zásadní problém, který by byl hrozbou pro lidstvo a planetu. Tato práce vychází z poznatků a názorů těchto odborníků, kteří jsou přesvědčeni o tom, že klimatické změny se dějí, globální oteplování existuje a hladiny oceánů stoupají, a to dramaticky. Služeb těchto vědců, odborníků a akademiků využívá Mezivládní panel pro klimatické změny (IPCC), který každoročně vydává několik zpráv, týkajících se změn klimatu, životního prostředí a jeho vlivu na lidstvo (IPCC 2014b). V této části práce stručně představím riziko, které ohrožuje obyvatele Jihovýchodní Asie nejvíce, a tím je stoupající hladina oceánu. Stručně tedy shrnu důvody změn klimatu, co je způsobuje, jaké jsou důsledky v praxi a jaká je těmto lidem poskytována pomoc a řešení.

4.1.1 Globální oteplování

O tento jev se vědci začínají zajímat od 70. let 20. století. Od té doby bylo jasně dokázáno, že atmosféra Země se ohřívá¹⁹. Je známo, že

planeta prochází různými obdobími, doby ledové se střídají s abnormálními suchy a tropickými horky, ale to, co se podle vědců děje a bude dít v příštích sto letech, je velmi neobvyklé. Změny nastávají příliš rychle a výkyvy jsou veliké. Autor Jones (1993) ve své práci uvádí, že skleníkové plyny (především CO_2) do roku 2100 stoupnou o 480 - 990 ppmv, což by způsobilo oteplení planety o $1,7 - 3,8^\circ\text{C}$ (Jones 1993: 124). Podle zprávy IPCC z roku 2007 se teplota zvýšila během 20. století o 1°C . A během 19. století to bylo o $0,7^\circ\text{C}$ (IPCC 2007). Novější průzkumy ukazují, že odhad, který uvedl ve své práci Jones (1993), nebyl nijak nepřesný. Odhady vědců v posledním desetiletí tvrdí, že teploty v určitých oblastech mohou vzrůst až o $4,5^\circ\text{C}$ (IPCC 2014a). Což názorně ukazuje, že pokud se teplota v následujícím století opravdu zvýší o nejvyšší zmíněnou teplotu, oteplení by bylo opravdu rapidní. Toto oteplování způsobuje tání ledovců, a to následně zvyšování hladin oceánů. Poslední měření, které provedlo NSIDC (National Snow and Ice Data Center) ukázalo, že Arktické ledovce zmenšily svůj objem o 730 tisíc km^2 oproti měření, která probíhala průběžně od roku 1981 do roku 2010. Ledovec v Severním ledovém oceánu svůj objem zmenšil svůj o 7 %, což je zmenšení přibližně o 222 tisíc km^2 . Takovéto množství roztátého sněhu představuje milióny hektolitrů vody, které mají do budoucnosti způsobit to, že hladiny oceánů mají stoupnout od 0,5 – 6m (podle oblastí²⁰). Takto rapidní zvýšení hladiny by zaplavilo pobřeží států Barma, Kambodža, Thajsko a Vietnam a státy Malajsie, Indonésie, Filipíny a Východní Timor by čelily možnému úplnému zaplavení některých jejích částí (především pak menší filipínské ostrovy by mohly úplně zmizet z mapy). (Brown 2011: 8; IPCC 2001; NSIDC 2014; Warrick – Farmer 1990: 11-13).

4.1.2 Situace v regionu jihovýchodní Asie

Klimatické změny²¹ a migrace jednotlivců či celých skupin, které nastávají, se dotknou lidí v mnoha sférách – ekonomické, sociální i environmentální (Elliott 2012: 1). Mnoha výzkumy a organizacemi (OSN, IOM a další) bylo dokázáno, že nezvratné klimatické změny povedou k sociálním a konfliktům a nestabilitě. Ohrožena tak bude především lidská bezpečnost. Lidská bezpečnost je definována takto: „právo všech lidí žít ve svobodě a důstojnosti, bez chudoby a zoufalství“, takto byl pojem lidské bezpečnosti definován ve 143. bodě zprávy, která byla sepsána na světovém summitu „Human Security“ v roce 2005. Chápání bezpečnosti se za poslední dvě až tři desetiletí výrazně změnilo. Lidé už nemají strach pouze z válek a mezinárodních konfliktů, ale ohrožují je hrozby nové – vnitrostátní konflikty, chudoba, přírodní katastrofy způsobené změnami klimatu, konflikty o přírodní zdroje, obchod s lidmi nebo pandemie (Elliott 2012: 3; UNOCHA 2014). Obyvatelstvo v jihovýchodní Asii ohrožují všechny z výše zmíněných hrozeb a environmentální uprchlictví je následkem jedné z nich – klimatické změny. Ovšem tím, že se dá do pohybu obrovské množství lidí, v případě Jihovýchodní Asie až okolo 250 miliónů lidí, což je téměř polovina obyvatel všech obyvatel tohoto regionu (Brown 2011: 75), mohou nastat všechny výše zmíněné hrozby. Jak bylo zmíněno výše, v tomto regionu se střetává mnoho kultur, jazyků a náboženství. Jejich mísením mohou vznikat konflikty, jak kvůli těmto rozdílnostem, tak i konflikty o přírodní zdroje (př. pitná voda, půda i nerostné suroviny). Chudoba se bude prohlubovat a klimatické změny zhoršovat (lidé se z pobřeží budou stěhovat do měst, tím poroste urbanizace a průmysl, který je pravděpodobně hlavní příčinou klimatických změn – případ viděný již dnes ve Vietnamu) (Elliott 2012: 4; Brown 2011: 77-78). Tomuto chtějí

zabránit místní vlády, regionální i mezinárodní organizace a mnoho nevládních organizací.

Zatímco se autoři a akademici snaží o jasnou definici a teoretické zpracování fenoménu environmentálního uprchlictví, aby mohl být fenomén mezinárodně uznán a environmentálním uprchlíkům mohla být definována jejich práva, klimatické změny a migrace už v realitě dávno nastaly. A tak vlády a organizace již v praxi daná práva dávno aplikují a postiženým lidem poskytují potřebnou pomoc i bez mezinárodního uznání. Především pak je zodpovědnost dána na bedra místním vládám, politikům a organizacím, které jsou znalé prostředí, lidí i možností. Jen národní a regionální organizace mohou poskytnout tu správnou platformu pro pomoc od mezinárodních organizací a nevládních organizací (NGO's) z jiných částí světa (Elliott 2012: 1).

O názoru, že klimatické změny mohou v mezinárodním bezpečnostním prostředí vést k nemalým problémům, se v mezinárodním prostředí ví už několik let. Souvislostí mezi klimatickými změnami, lidskou bezpečností, bezpečností státu, konflikty a migrací se zabývá v současnosti mnoho think tanků, vládních agentur, nevládních organizací a mnoho dalších. Všichni zmínění ve svých pracích tvrdí, že environmentální migrace a navazující řetězec událostí nezvratně povede k násilným konfliktům. Zda-li byly pro lidstvo po většinu 20. století hrozbou první a druhá světová válka a nebo studená válka, v 90. letech války občanské, tak do budoucnosti, to budou konflikty o environmentální zdroje, přírodní zdroje a nerostné suroviny a o obyvatelné území (Elliott 2012: 1; Homer-Dixon 1991: 77-79; Waisová 2013: 33).

Vzhledem k tomu, že většina zemí v regionu jihovýchodní Asie je doslova obklopena oceánem a klimatické změny se ho s určitostí

dotknou, je politická spolupráce národních vlád nutností (Elliott 2012: 1). Následující text se bude věnovat tomu, jak regionální organizace, národní vlády a mezinárodní organizace tuto výzvu přijaly a jak lidem v tomto regionu pomohou. Zaměřím se, jak na otázku lidské bezpečnosti, tak bezpečnosti národní, představím konkrétní aktéry, kteří se těmito hrozbami zabývají a řeší je. To, že se tímto fenoménem zabývají místní orgány, je logické, to, že se jím zabývají humanitární organizace z celého světa, je také logické, ale už tak logické není, proč se jím nezabývá větší množství velkých mezinárodních organizací a národních vlád z celého světa. Vždyť v době globalizace, kdy je vzájemná závislost všudypřítomná a každý větší konflikt či problém se dotkne celého světa (viz ekonomická krize v roce 2009), je nutné si uvědomit, že migrace v Jihovýchodní Asii se může projevit konflikty nejen v Austrálii na Novém Zélandu, jež jsou hlavními cíli migrantů, ale například i Spojených států amerických, kam má proudit velké procento environmentálních uprchlíků z celé Asie (Čína, Indie) a nejen z té jihovýchodní. V této době je kladen velký důraz na vlády, aby přezkoumaly všechna bezpečnostní rizika, která jim hrozí, a to i ta, která v současnosti nepovažují za bezprostřední. Touto hrozbou máme pochopitelně na mysli klimatickou změnu, která může mít až fatální důsledky na politickou a státní nestabilitu a může být spouštěčem občanské nespokojenosti a násilných projevů. V extrémních scénářích mohou klimatické změny a jimi způsobená migrace vést až k radikalizaci určitých skupin, extremismu nebo terorismu (Elliott 2012: 1-2; Homer-Dixon 1991: 78; Stojanov 2009: 29). Ze Čtvrté a Páté hodnotící zprávy IPCC²² vyplývá, že v jistých oblastech Jihovýchodní Asie (Filipíny, Indonésie, Malajsie, Thajsko) už větší problémy nastaly. Zvýšila se migrace obyvatel z venkova do měst, a z toho důvodu došlo ke zvýšení nedostatku potravin. Za prvé ubylo

značné množství půdy kvůli její degradaci a nebo jsou pole často zaplavována ničivými monsuny. Za druhé lidé se často preventivně z těchto oblastí stěhují, a tak nemá kdo půdu obdělávat. Už v mnoha oblastech nastalo nevratné poškození pobřežního ekosystému, degradace půdy a ztrátě řek, které buď vysychají nebo mizí v důsledku zvyšující se hladiny oceánů (Elliott 2012: 2-3; IPCC 2007; IPCC 2014).

Podle mnoha zdrojů věnujících se této problematice nehrozí jen konflikty spojené s příchodem uprchlíků do nových, cizích zemí, ale mnoho konfliktů bude hrozit i uvnitř států, a to kvůli vnitřně vysídleným osobám. Jak bylo zmíněno výše, problémem Jihovýchodní Asie je, že se v ní setkává velké množství kultur, náboženství, etnik a jazyků. To zvyšuje sociální napětí. Ekonomické napětí se bude zvyšovat stále vyššími nároky na infrastrukturu, přicházející migranti budou potřebovat ubytování a práci, toto budou brát místním usedlíkům, kteří se budou bránit. A environmentální napětí poroste s úbytkem přírodních zdrojů. Dalším velkým problémem tohoto regionu je jeho dlouhodobá nestabilita. Jsou zde státy, které jsou ekonomicky na vzestupu a jsou stabilní, ale v minulosti tomu vždy tak nebylo. Heterogenita těchto států spočívá i v politické a ekonomické situaci. Státy jako Singapur, Malajsie a Brunej jsou ekonomicky velmi silné na poměry v tomto regionu, a mají prostředky na řešení zmíněných problémů. Ovšem na druhé straně státy jako Barma, Laos, Kambodža a Východní Timor jsou natolik chudé, že bez pomoci nastalým problémům čelit ani nemohou. Politické rozdílnosti spočívají v režimech, které jsou v zemích nastoleny. Počet demokratických států je velmi nízký, za demokratické státy můžeme považovat pouze Indonésii a Filipíny, za polodemokratické označujeme Malajsii, Thajsko a Východní Timor, poloautoritářskými státy jsou Kambodža a Singapur a za autoritářské považujeme Barmu, Brunej, Laos

a Vietnam. Když se ale podíváme na výčet ekonomicky nejsilnějších států (viz výše) všimneme si, že Bruneji a Singapuru nijak nedemokratické režimy v hospodářské sféře neškodí, právě naopak (brunejská síla stojí na vlastnictví ropy a singapurská na intenzivním obchodu se Západem). Ve všech zmíněných státech však ve 20. století probíhaly časté změny politických režimů. Střídaly se zde pravicové a levicové režimy – vojenské diktatury, totalitní a autoritářské režimy a další (Petruš 2011: 207-208). Elliott (2012) ve své práci využívá poznatků Rafaela Reuvenyho, který tvrdí, že konflikty jsou pravděpodobnější v zemích, které jsou sociálně nestabilní, chudé a nedemokratické (nebo v blízké minulosti byly). Je více než pravděpodobné, že pokud budou cílové země vystaveny migraci mnoha set tisíců nebo miliónů lidí, mohou přistoupit i k použití vojenské síly, aby tuto migraci odrazily. Pravděpodobnost použití síly se zvedá u států, které Reuveny uvádí, tedy chudých, nedemokratických a nestabilních zemí (Elliott 2012: 3).

S určitostí se můžeme spolehnout, že v budoucnu bude bezpečnost států a lidská bezpečnost narušována kvůli klimatickým změnám, odhadovat pouze můžeme jak. Situaci samozřejmě zhoršuje to, že dodnes není jasné, kolik lidí se tento problém týká. Proto ji můžeme označit za nekontrolovatelnou a z toho důvodu těžko vyřešitelnou. Proto by se již teď měly všechny regiony a země připravovat na možný příliv uprchlíků a svou bezpečnostní politiku přehodnotit. A to především vyspělé země, které budou cílovými pro migranty ze zemí jihovýchodní Asie. Cílové země také není lehké určit, jasnými oblastmi jsou Austrálie, Nový Zéland a Spojené státy Americké. Problémem je, že sám region Jihovýchodní Asie se stává cílovou destinací migrantů z Číny, Indie a Bangladéše. V rámci regionu se předpokládá, že obyvatelé Vietnamu a Indonésie budou migrovat do Malajsie, Kambodžané a Laosané si

vyberou za cílovou stanici Thajsko, barmské obyvatelstvo zamíří do Thajska a Malajsie a Filipínci se rozptýlí po celém regionu. Jelikož v blízké budoucnosti budou hledat nejen obyvatelé tohoto regionu, ale i Bangladéše, Indie a Číny útočiště právě zde, je velmi pravděpodobné, že tento region takový nápor dlouho nevydrží a tak se budou muset obyvatelé Jihovýchodní Asie do budoucnosti spolehnout na přijetí i geograficky méně pravděpodobných oblastí, jako jsou země Evropské unie. Z tohoto důvodu proběhl v listopadu v roce 2010 seminář v Bruselu, kde členské země ASEAN Regionálního fóra (ARF) společně s evropskými zeměmi danou situaci řešily (Elliott 2012: 3-6).

Oxford Research Group (viz Elliott 2012) také uvedla, že u bohatších zemí v tomto regionu zaznamenala zvyšování rozpočtu na vojenské kapacity. Protože se mnoho uprchlíků bude snažit do nových zemí dostat i přes moře, nasazeny budou nejen pozemní policejní a vojenské jednotky, ale i celní a pobřežní hlídky a námořnictva zemí, jejichž námořní hranice budou uprchlíky překračovány. Ač jsou především v ohrožení ženy, děti, postižení a ti nejchudší, humanitární organizace se především zaměřují na stabilizaci situace, aby nedošlo k otevřeným konfliktům. Na základě analýzy Canberrské univerzity poskytla Asijská rozvojová banka (ADB) finanční prostředky právě na pomoc stabilizování situace na pobřežích těchto zemí, v oblastech delt místních řek a velkých aglomerací v Indonésii, Thajsku, Kambodži a Vietnamu (Elliott 2012: 4-5).

Velkým hráčem v tomto regionu je ASEAN Regionální fórum. Toto fórum v roce 2008 v rámci Úřednického obranného dialogu vyhodnotilo změny klimatu v regionu jako bezpečnostní hrozbu, která s sebou přináší široké spektrum hrozeb. V tomto roce byly projednány především finanční důsledky této hrozby. V roce následujícím se opět členové sešli

a tentokrát řešily otázky bezpečnosti. Výsledkem bylo bezpečnostní paradigma pro asijsko-pacifickou oblast, které klade velký důraz na armády, které budou řešit tyto netradiční hrozby a budou vysílány na mise, které budou sloužit ke stabilizaci situace. Toto téma bylo projednáváno ve stejném roce na 6. politicko-bezpečnostní konferenci, pořádané také ARF. Tématem podpůrné skupiny ARF, která na této konferenci také zasedala, bylo budování důvěry mezi státy a důraz na využívání preventivní diplomacie. Dalším, kdo toto téma zasadil do své agendy je společenství v rámci ASEAN, a to ASEAN bezpečnostně-politické společenství, které řešení bezpečnostních hrozeb souvisejících s klimatickými hrozbami přijalo jako jedno z hlavních témat k diskuzi (ARF 2008; Elliott 2012: 5-6).

Na semináře ARF z roku 2009 v Phnom Penhu a v Bruselu roku 2010 navazuje prohlášení Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) z roku 2011. Toto prohlášení pro IOM vypracovala skupina ARF. Týkalo se změn klimatu, degradace životního prostředí, migrace a především faktu, že členské státy ARF podle slov filipínského velvyslance přijaly environmentální změny jako hrozbu pro lidskou bezpečnost a dále velvyslanec zopakoval, že státy v boji nasadí i vojenské síly. K těmto rozhodnutím členové ARF došli již v roce 2009, ovšem toto uskupení je regionální. Důležité je, že v roce 2011 toto přijala velká mezinárodní organizace. Přístup k migraci, jako k bezpečnostní hrozbě, která ohrožuje jak samotné migranty, tak i národní bezpečnost. To vytvořilo potencionální tlak na mezinárodní společenství, aby migraci v Jihovýchodní Asii přijaly jako celosvětovou hrozbu, která se netýká pouze asijsko-pacifické oblasti (i když je tu ta snaha) a že v ohrožení nejsou jen marginalizované skupiny žen, dětí a těch nejchudších v těchto

zemích, ale že fenomén environmentálního uprchlictví se dotkne i vzdálenějších národů (viz migrace do USA) (Elliott 2012: 6).

Migrace není jediným způsobem, jak reagovat na klimatické změny. Další možností je zůstat ve svých komunitách a přizpůsobit se nastávajícím změnám. To je také cílem výše zmíněných uskupení a organizací. Státy se do budoucna budou snažit najít dostatečné finance na to, aby zamezily, nebo spíše omezily, migraci, a tím předcházely možným konfliktům, které by celý region destabilizovaly. Zatím je prokázáno, že většina migrantů opouští své domovy jen dočasně a po čase se vrací zpět a nevyhledávají nová trvalá místa k usazení. Je to logické, lidé nechtějí opouštět místo, kde mají určitý sociální kapitál (rodina, dům, zaměstnání), a to by mohlo být motivací pro spolupráci s programy vlád, uskupení, organizací, které chtějí lidem poskytnout takovou pomoc, která by jim umožnila zůstat v jejich rodné oblasti (Elliott 2012: 6). Ovšem můžeme pouze čekat a předpovídat, jak dlouho bude tato strategie udržitelná. Pokud se vyplní předpovědi vědců, kteří se klimatickými změnami zabývají, tak například do roku 2050 bude zaplaveno až 1 500 indonéských ostrovů z celkového počtu 18 000. A trvalé migraci se tak lidé nevyhnou (BBCNews 2014).

Na straně jedné výše zmíněné orgány hovoří o bezpečnosti státu, o lidské bezpečnosti, a na straně druhé o užití vojenské síly, která dojem bezpečnosti nevyvolává. To může být také důvodem, proč země Západu do této spolupráce jen neochotně vstupují. Pro ně totiž rozmístění vojenských jednotek na hranicích není řešením. A neřeší to podstatu věci, nepomůže to předejít příčinám environmentálních změn. Ovšem, členské státy ARF se zřejmě drží hesla, že netradiční bezpečnostní výzvy si žádají netradiční bezpečnostní opatření. Ovšem podle autorky Elliott

(2012) je právě vojenská síla pro tento region dost tradiční a za netradiční způsob vyřešení této situace považuje zohledňování a propojení klimatických změn s bezpečnostními strategiemi. Dále je potřeba zbavit lidi nejistoty a poučit je o rizicích a pomoci jim adaptovat se v novém prostředí. Důležité je také podle ní využívání nejnovějších technologií, které umožňují předpovědět katastrofy typu zemětřesení, záplavy nebo cyklon s dostatečným předstihem, aby lidé měli možnost zabezpečit své domovy a opustit krizovou oblast včas. A jako poslední autorka klade důraz i na propojení bezpečnostních strategií s trvale udržitelným rozvojem. Tyto otázky začala v nedávné době také řešit Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (UNFCCC). Celkově OSN stála poměrně dlouhou dobu mimo jakékoli debaty o řešení tohoto fenoménu v Jihovýchodní Asii. K formální dohodě a rozhodnutí, že se bude angažovat v tomto problému, došlo až na zasedání 16. konference smluvních stran v roce 2010 v Cancunu. UNFCCC se na této konferenci zavázalo k poskytnutí nástrojů k porozumění, spolupráci, koordinaci zdrojů, k zajištění bezpečného přesunu lidí a k prosazování tohoto tématu na úrovni národní, regionální i mezinárodní (Elliott 2012: 6-8; UNFCCC 2010).

Z politického hlediska je pochopení lidské bezpečnosti a její dosažení mnohem složitější, než její definování. V současnosti už je jasné, že nemůžeme v asijsko-pacifické oblasti (ani jinde) spoléhat na strategie, které se zabývají snižováním emisí skleníkových plynů. Probíhají diskuze o tom, za jak dlouho by Země pocítila zlepšení, hovoří se o desítkách. Ale lidí v tomto regionu se důsledky dotýkají už nyní. A tak je důležitější se nyní zabývat činnostmi, jako je omezování migrace nebo řízení migračních toků. Nyní je důležitá práce s lidmi, budování jejich sociální odolnosti, pomoci při adaptaci na klimatické změny a nebo na nová prostředí, kam museli migrovat, vytváření sociálních zázemí,

podpora komunikace mezi lidmi a pomoc při zvládnání situací s určitou důstojností. Politické elity by se měly zabývat majetkovým vypořádáním a měly by lidem poskytovat alespoň nějakou finanční pomoc při budování nového domova v novém prostředí. Další zajímavou myšlenkou je, že by se státy měly starat o přírodní zdroje a rovnoměrně je rozdělovat, což by snížilo riziko konfliktů. Není ovšem zatím jasné, jak toto převést do praxe. Dále by měly vlády jednotlivých zemí pracovat na strategiích, které by řešily, jak by lidé mohli zůstat ve svých zemích a zabránit tím migraci přes hranice. Pro tyto kroky jsou důležité analýzy, které by zjistily, kolik procent migrace je pouze dočasné, kolik trvalé, kolik lidí se stává vnitřně vysídlenými osobami a kolik z nich opouští svou rodnou zemi úplně. To by měla být práce národních a regionálních orgánů, které se v regionu lépe orientují a jsou schopny vytvořit přesné a transparentní systémy. Prvotní pomoc a zohlednění by mělo směřovat k těm nejslabším ve společnosti, což jsou ženy, děti, senioři, chudí a jinak sociálně diskriminovaní. Politici by měli naslouchat těm, kteří jsou nejvíce ohrožení a měli by stavět svá rozhodnutí na podnětech, které přicházejí zdola. Pomoc tak bude mnohem efektivnější a bude snadnější zajistit bezpečnost. Jak bylo řečeno ve zprávě ARF z roku 2009, je nutné udělat ještě mnoho práce, aby bylo zjištěno, do jaké míry klimatické změny donutí lidi k migraci. Je to nutné pro vytvoření dalších a aktuálnějších strategií, které zajistí bezpečnost celému regionu (ARF 2012; Elliott 2012: 8-10, 12).

Politici a orgány zabývající se těmito hrozbami mají možnost se poučit ze situace v Africe. V Africe migrace probíhá déle než v Jihovýchodní Asii a jsme svědky toho, že kladený důraz na lidskou bezpečnost, a bezpečnost všeobecně, je důležitý. Na africkém kontinentu žijí milióny lidí v uprchlických táborech a milióny lidí se stalo vnitřně

vysídlenými osobami. Konflikty již probíhají a objevil se i terorismus. I přesto na zmíněném semináři v Bruselu roku 2010 zástupce z Mezinárodní organizace pro migraci tvrdil, že nejsou jasné důkazy o tom, že migrace zapříčiněná klimatickými změnami vede ke konfliktům. Dovolím si tvrdit, že konflikty kvůli přírodním zdrojům, jejichž zásoby se díky klimatickým změnám tenčí, už dávno vypukly (viz Waisová 2013). Na toto tvrzení reagovala ADB tím, že si nechala vypracovat analýzu, která by určila pravděpodobnost modelů migrace a její vzorce, které by se staly stavebními kameny pro další analýzy, které by toto tvrzení potvrdily nebo vyvrátily. Vytvoření takových analýz, ale může trvat i několik let. Obnáší totiž dlouhodobé pozorování a složité výpočty založené jen na pravděpodobnosti. A právě v tuto chvíli by představitelé států Jihovýchodní Asie měli vzít v potaz situaci v Africe a uvědomit si, že dlouhodobé průzkumy, analýzy a vědecké výzkumy jim berou drahocenný čas. Samozřejmě jsou tyto práce cenné a velmi důležité, ale s pomocí by se nemělo čekat až na jejich výsledky (AFR 2012; Elliott 2012: 11; Waisová 2013: 32).

Všechny země Jihovýchodní Asie vytvořily institucionální rámec pro řešení změn klimatu. Některé z nich vytvořily i adaptační plány a začlenily téma klimatických změn do svých rozvojových a strategických plánů, které se týkají ohrožení životního prostředí. Avšak pozornost vůči migraci, jako důsledek těchto změn, je stále malá. Řešením je společná spolupráce, vyhodnocení slabých a silných stránek celého regionu a jako celek snižovat rizika tím, že budou vytvořena moderní centra, která by blížící se katastrofy včas odhalila a prohloubit rozvojovou pomoc, tím, že bohatší a vyspělejší státy tohoto regionu převezmou zodpovědnost a vedení. Výše byly zmíněny některé regionální instituce (ASEAN a jeho agentury, ADB), které se tímto fenoménem zabývají, a právě tyto instituce

mají velkou šanci situaci stabilizovat a řešit. Je známo, že ASEAN je velmi dobře fungující regionální sdružení v hospodářské a bezpečnostní sféře, a tak by se mělo stát i vůdčí postavou v řešení tohoto problému (Elliott 2012: 12).

5 ZÁVĚR

Tato práce se věnovala fenoménu environmentálního uprchlictví. Věnovala se tomu, kdo je environmentální uprchlíkem, jaká mu hrozí nebezpečí, kdo tento fenomén řeší a jak může vypadat budoucnost světa se stále stoupajícím počtem těchto environmentálních uprchlíků. Poznatky, které jsem zpracovala v první části práce, která se tomuto fenoménu věnovala po teoretické stránce, jsem aplikovala na konkrétní region, který tomuto fenoménu čelí, jihovýchodní Asii. Jihovýchodní Asie je jedním z nejlidnatějších regionů světa a jeho celkový počet obyvatel se pohybuje nad půl miliardou (Brown 2011: 75). Tento region je hospodářsky velmi důležitý pro celý svět a ekonomicky rychle sílí. Nachází se zde důležitý Malacký škrťící bod, kterým ročně proplují tisíce lodí s tunami nákladu. Tento region je strategickou oblastí v Pacifiku (EIA 2012). Ovšem, jak bylo ukázáno v kapitole věnující se globálnímu oteplování, tento region čelí velkému nebezpečí v podobě zvyšující se hladiny oceánů a stojí před možným zaplavením jeho velké pevninské části. A to se nejvíce dotkne místních obyvatel. Jihovýchodní Asie čelí novému fenoménu, který ještě nebyl dostatečně prozkoumán a ač se mu věnuje již mnoho vědců, autorů a organizací, stále stojí na počátku své existence. V práci jsem uvedla pouhé odhady možných škod a pouhé domněnky odborníků, jak budou klimatické změny nadále ovlivňovat planetu a lidstvo. Dokud předpovídané změny nepropuknou naplno, není možné s určitostí tvrdit, v jaké míře nastanou. A to je největším problémem. Můžeme pouze odhadovat, vědci se stále ještě přou o to, zda fenomén jako globální oteplování vůbec existuje. Tato práce vycházela z předpokladu, že ano a že nenávratně ničí životní prostředí a přírodní zdroje, které jsou tak nutné k životu na této planetě. Přírodní zdroje pomalu, ale jistě mizí, a to lidi nutí opouštět své domovy a tyto

přírodní zdroje hledat někde jinde. V lepším případě ve své zemi, v tom horším jsou nuceni svou zemi opustit a stát se environmentálním uprchlíkem.

Ty nejčernější odhady tvrdí, že v jihovýchodní Asii takovýchto uprchlíků může být na konci 21. století až 250 miliónů, což je téměř polovina současného počtu obyvatel (Brown 2011: 75). Kam se takové množství lidí přemístí a budou mít vůbec takovou možnost? Tyto otázky jsem si kladla v úvodu této práce. Ukázalo se, že i když ne v míře, která by byla potřeba, se těmito otázkami zabývají i vlády jihovýchodoasijských zemí a to, jak samostatně, tak především na půdě regionálního sdružení ASEAN a jeho agentury ARF. Tito zmínění aktéři se shodli na tom, že pro udržení bezpečí v tomto regionu bude nejvhodnější pokusit se vytvořit pro lidi takové podmínky, aby rodné země museli opouštět v co nejmenších počtech. Toho chtějí státy dosáhnout mezivládní spoluprací a jednotnými postupy, kterými jsou vytváření nových míst pro živobytí, sociální a finanční podpora postižených tímto fenoménem nebo kontrola a rovnoměrné přerozdělování přírodních zdrojů, které se stávají předmětem mnoha konfliktů. Státy spolupracují především v rámci významného sdružení v tomto regionu, a tím je ASEAN. Hlavní agenturou, která řeší nastalé problémy a dalším se snaží předcházet, je ARF, jejíž agendou je ochrana životního prostředí, boj s klimatickými změnami a trvale udržitelný rozvoj v rámci tohoto regionu.

Dalším pojmem, kterého se environmentální migrace dotýká, je lidská bezpečnost. V úvodu jsem si pokládala otázku, zda je možné, aby byla lidská bezpečnost ohrožena a co to vůbec lidská bezpečnost je. Její definice je uvedena výše a říká, že každý člověk má právo žít svobodně, důstojně a bez chudoby a zoufalství (UNOCHA 2014). Po přečtení této

definice je jasné, že environmentální migrace ohrožuje lidskou bezpečnost velmi. V ohrožení ovšem nejsou jen obyvatelé tohoto regionu, ale i lidé z cílových států, kam míří migrační vlny. Cílovými státy jsou, a v budoucnosti se především stanou, Austrálie, Nový Zéland a vzdálenější Spojené státy. Ale protože velké procento lidí v tomto regionu je chudých a velké množství i na hranici absolutní chudoby, je nutné jim zajistit důstojné žití v rámci jejich zemí.

6 POZNÁMKY

¹ Mapa č. 1, viz přílohy.

² Dalším důvodem, proč se řídím vymezením regionu podle této organizace je, že je pro moji práci důležitou, a to právě z důvodů její angažovanosti ve zde zmiňované problematice environmentálního uprchlictví.

³ Název bakalářské práce je „environmentální uprchlictví“, avšak autory je běžně používán i termín „environmentální migrace, environmentální migranti“. Toto označení je podle některých autorů (viz Shestakov, Streletsky 1998) vhodnější, protože lidé, kterých se tento problém týká, nespádají do klasické definice uprchlíka. V práci se přidržím zadání a budu používat termín „environmentální uprchlictví“ ovšem v citacích, či parafrázování mohu použít termín „environmentální migrace/migranti“ a budu mít na mysli stejný fenomén.

⁴ Konkrétní čísla uvedena níže.

⁵ Toto zhoršení životního prostředí může být fyzického, chemického či biologického poškození ekosystému či přírodních zdrojů (LiSER 2014).

⁶ Lidé odcházejí dříve, než se stane nějaká katastrofa, a tak si např. mohou vybrat cílovou destinaci své migrace, která by pro ně mohla být blízká a nepřicházejí o své věci (př. důležité dokumenty, peníze atd.) (Stojanov - Kavanová 2009: 28).

⁷ Natural Disasters (Stojanov 2004: 77).

⁸ Cumulative (Slow-Onset) Changes (Stojanov 2004: 78).

⁹ Involuntarily Cause Accidents and Industrial Accidents (Stojanov 2004: 78).

¹⁰ „Development“ Projects (Stojanov 2004: 78).

¹¹ Conflicts and warfare (Stojanov 2004: 79).

¹² Tyto Výlučné ekonomické zóny jsou častým předmětem sporů mezi zeměmi Jihovýchodní Asie. Do těchto sporů zasahuje i Čína. Těžko určit, co se bude dít v budoucnosti, když by byla výše zmíněná drobná souostroví zaplavována. Státy by tak přicházely o území a tím i o tyto důležité zóny. A můžeme se jen domnívat, jak by to spory prohlubovalo či ovlivňovalo (Petrů 2011: 191).

¹³ Mapa č. 2, viz přílohy.

¹⁴ Pokud u etnických nebo náboženských skupin neuvádím procenta, jsou to čísla dosahující max. 3%.

¹⁵ Za Filipínce považujeme mnoho etnických skupin – Tagaly, Cebuánce, Ilokánce, Visaje (Šára 2003: 197).

¹⁶ Ovšem pod tímto označením se ukrývá více než 140 národnostních skupin, např. Jávanci, Sundanésané, Malajsi (Šára 2003: 197).

¹⁷ O tomto sdružení budu podrobněji hovořit později.

¹⁸ Na jedné straně jsou v tomto regionu ambice být jistým konkurentem Číny, i díky neustálým nárokům na území v Jihočínském moři, kdy Čína provádí různé vojenské aktivity a tím znepokojuje země jako Malajsie, Singapur či Indonésie. Na stranu druhou je Čína pro region jihovýchodní Asie důležitým partnerem, protože v tomto regionu hodně investuje a poskytuje mu rozvojovou pomoc (např. stát Barma je na Číně doslova závislý). A od roku 2010 je dokonce mezi Čínou a ASEAN vytvořena Zóna volného obchodu (Petrů 2011: 210).

¹⁹ Budeme pracovat s faktem, že se tento jev opravdu děje a pro tuto práci není potřeba zkoumat čím je to vina, ani jak tomu zamezit (avšak většina prací, se kterými budu pracovat, považuje za hlavní příčinu člověka a jeho způsob života) (Jones 1993; zprávy IPCC 2001, 2007, 2014a). Pro tuto práci je důležité, jaké jsou důsledky.

²⁰ Mapa č. 3. Mapa znázorňuje zatopené části v regionu Jihovýchodní Asie, kdyby hladiny oceánů stouply o 5 metrů (Bowen - Kostelnick – McDermott, – Rowley 2008).

²¹ Mapa č. 4. Tato mapa znázorňuje proxy ekologickou citlivost jednotlivých států jihovýchodní Asie. Proměnnými k vypočítání indexu znečištění, jsou hustota obyvatel, sociálně-ekonomické faktory, hustota infrastruktury a úroveň zde používaných technologií (PreventionWEB 2009).

²² Fourth and Fifth Assessment Report, IPCC (IPCC 2007, 2014).

7 SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

ASEAN Regional forum (2012). *ARF Defence Officials Dialogue (ARF DoD)* (<http://www.scribd.com/doc/112145955/ARF-Documents-Series-2006-2009>, 12.12. 2013).

ASEAN: <http://www.asean.org/>

BBC News (2014). *Indonesia: Rising sea "threatens 1 500 islands"*. 25. 2. 2014 (<http://www.bbc.com/news/blogs-news-from-elsewhere-26337723>, 25. 3. 2014).

Black, R. (2001). *New Issues in Refugee Research. Environmental refugees: myth or reality?* (Univerzity of Sussex: Brighton).

Bowen, C. - Kostelnick, J. – McDermott, D. – Rowley, R. J. (2008). *Sea Level Rise Modeling with GIS: A Small University's Contribution To Understanding A Global Dilemma* (<http://www.earthzine.org/2008/04/06/sea-level-rise-modeling-with-gis-a-small-universitys-contribution-to-understanding-a-global-dilemma/>, 15. 3. 2014).

Brown, L. R. (2011). *World on the Edge: How to Prevent Environmental and Economic Collapse* (New York: W. W. Norton&Company, Inc.).

Brown, O. (2008). *Migration and Climate Change. International Organization for Migration* (International Organization for Migration: Geneva).

Duží, B. – Stojanov, R. (2012). *Změna klimatu a migrace. Adaptační dilema obyvatel Bangladéše. Vesmír 91 (10/2012), s. 570-573.*

EIA – U. S. Energy Information Administration (2012). World Oil Transit Chokepoints.

Elliott, L. (2012). *Climate Change and Migration in Southeast Asia: Responding to a New Human Security Challenge* (Canberra: The Australian National University).

Homer-Dixon, T. F. (1991). On the Threshold: Environmental Changes as Causes of Acute Conflict. *International Security* 16 (2), s. 76-116.

IOM (2014). *Migration and Climate Change. A Complex Nexus* (<https://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home/what-we-do/migration-and-climate-change/a-complex-nexus.html>, 12. 12. 2013).

IPCC (2001). *Third Assessment Report, Climate Change 2001 (TAR)* (http://www.ipcc.ch/publications_and_data/publications_and_data_figures_and_tables.shtml, 2. 3. 2014).

IPCC (2007). *Fourth Assessment Report, Climate Change 2007 (AR4)* (http://www.ipcc.ch/publications_and_data/publications_and_data_figures_and_tables.shtml, 1. 3. 2014).

IPCC (2014a). *Fifth Assessment Report, Climate Change 2014 (AR5)* (<http://www.ipcc.ch/report/ar5/index.shtml>, 15. 4. 2014).

IPCC (2014b). *Organization – Structure* (http://www.ipcc.ch/organization/organization_structure.shtml, 1. 4. 2014).

Jones, D. K. C. (1993). Global Warming and Geomorphology. *The Geographical Journal* 159 (2), s. 124-130.

Kavanová, K. (2008). Environmentální migrace – úvod do tématu. *Rozvojovka*. 2008 (<http://www.rozvojovka.cz/analyzy/38-environmentalni-migrace-uvod-do-tematu.htm>, 10. 10. 2014).

Kavanová, K. (2009). Environmentální migrace. Ohlédnutí za odbornou diskusí „Migrace obyvatel a klimatická změna“. OSN (2008), s. 66-70.

Krylová, R. (2009). Environmentální migrace: kdo, kam a za jakých důvodů. *PŘES IV* (18). s. 4-6.

LiSER (2014). *Envrionmental refugees. Definition* (<http://www.liser.eu>, 15. 10. 2013).

Ngo, D. (2011). Why China is Building an Imposing Navy, and Why No One Can Stop Them (<http://energyinasiablog.com/2011/10/why-china-is-building-an-imposing-navy-and-why-no-one-can-stop-them/>, 15. 3. 2014).

NSIDC (2014). *Arctic Sea Ice at fifth lowest annual maximum* (<http://nsidc.org/arcticseaicenews/>, 10. 4. 2014).

OSN (2008). *Změna klimatu* (<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zaber/?i=338>, 15. 3. 2014).

Petrů, T. (2011). Jihovýchodní Asie. In: Cabada, L. – Šanc, D. a kol., *Panregiony ve 21. Století. Vývoj a perspektivy mezinárodních makroregionů* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 178-213.

Piguet, E. (2008). Climate Change and forced migration. *UNHCR* (Geneva), s. 1-13.

PreventionWEB (2009). *Climate change vulnerability map of Southeast Asia*

(<http://www.preventionweb.net/english/professional/maps/v.php?id=7864>, 15. 3. 2014).

Shestakov, A., Streletsky, V. (1998). Mapping of risk areas of environmentally-induced migration in the commonwealth of independent states (CIS). *IOM*. (Geneva), s. 86.

Stojanov, R. – Kavanová, K. (2009). Migrace obyvatel v kontextu environmentálních změn. *Geografické rozhledy* 18 (5), s. 28-29.

Stojanov, R. (2004). Environmental refugees – Introduction. *Geographica* 38 (4/2004), s. 77-84.

Stojanov, R. (2008). *Environmental migration – Summary analysis of the Process*. (Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci).

Šára, P. (2003). *Zeměpisný atlas světa* (Praha: Tiskárna Reprint s. r. o), s 196-202.

UNEP (2012). *United Nations Conference on Sustainable Development (Rio+20)*. (http://www.unep-wcmc.org/united-nations-conference-on-sustainable-development-rio20_761.html, 20. 1. 2014).

UNFCCC (2010). *Milestones on the road to 2012: The Cancun Agreements* (https://unfccc.int/key_steps/cancun_agreements/items/6132.php, 20. 1. 2014).

UNHCR (2008): *Global Trends 2007: Refugees, Asylum-seekers, Returnees, Internally Displaced and Stateless Persons*. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees.

UNHCR (2013a). *Úmluva o uprchlících* (<http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/pdf/zakladni-informace/umluvy/umluva-o-uprchlicich/umluva-o-pravnim-postaveni-uprchliku-z-roku-1951.html>, 10. 10. 2013).

UNHCR (2013b). *Protokol týkající se právního postavení uprchlíků z 31. ledna 1967* (<http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/pdf/zakladni-informace/umluvy/umluva-o-uprchlicich/protokol-z-roku-1967.html>, 10. 10. 2013).

University of Texas in Austin (2003). *University of Texas Libraries* (http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/southeast_asia_pol_2003.pdf, 15. 3. 2014).

UNOCHA (2014). *Human Security for all* (<http://unocha.org/humansecurity/about-human-security/human-security-all>, 27. 2. 2014).

Waisová, Š. (2013). Od hrozby k příležitosti: Vede nedostatek environmentálních zdrojů ke spolupráci? *Mezinárodní vztahy* (3), s. 32-61.

Warrick, R – Farmer, G. (1990). The Greenhouse Effect, Climatic Change and Rising Sea Level: Implications for Development. *Transactions of the Institute of British Geographers* 15 (1), s. 5-20.

Weizsaecker, v. E. (2002). Harmonizace rozvoje a životního prostředí. OSN. 2002 (<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=827>, 20. 1. 2014).

8 RESUMÉ

This work dealt with the topic of environmental refugees, a phenomenon about which the society lacks awareness. However, I believe that in the future may be concerning for all of us. The number of environmental refugees is growing rapidly and the reasons that force them to migrate are becoming more serious over time. Changing climate conditions and deteriorating environment takes people's homes, drinking water and soil, which served them for livelihood. People have to look elsewhere in order to fulfill those needs and that is why they are forced to migration. They move either within their own countries or they also migrate to neighboring countries. Afterwards they are thrown into a new world, where refugees have to coexist, whilst they have to overcome cultural, religious, customary clashes and also higher demand for environmental resources. From those pressures may possibly establish conflicts or even armed conflicts, which could further threaten human security that is already threatened by climate change and all its consequences.

Extremely populated region of Southeast Asia is very heterogeneous in various areas. Environmental migration is a current and urgent problem, which among other things, threatens security in this region. This bachelor's thesis explored what are the options of intra-regional cooperation at governmental and regional organizations that together could reduce the threats, which encourages people to migrate and how further help people who have been forced to migrate.

Keywords: environmental refugees, Southeast Asia, climate change

9 PŘÍLOHY

Mapa č. 1: Mapa regionu Jihovýchodní Asie

Zdroj:

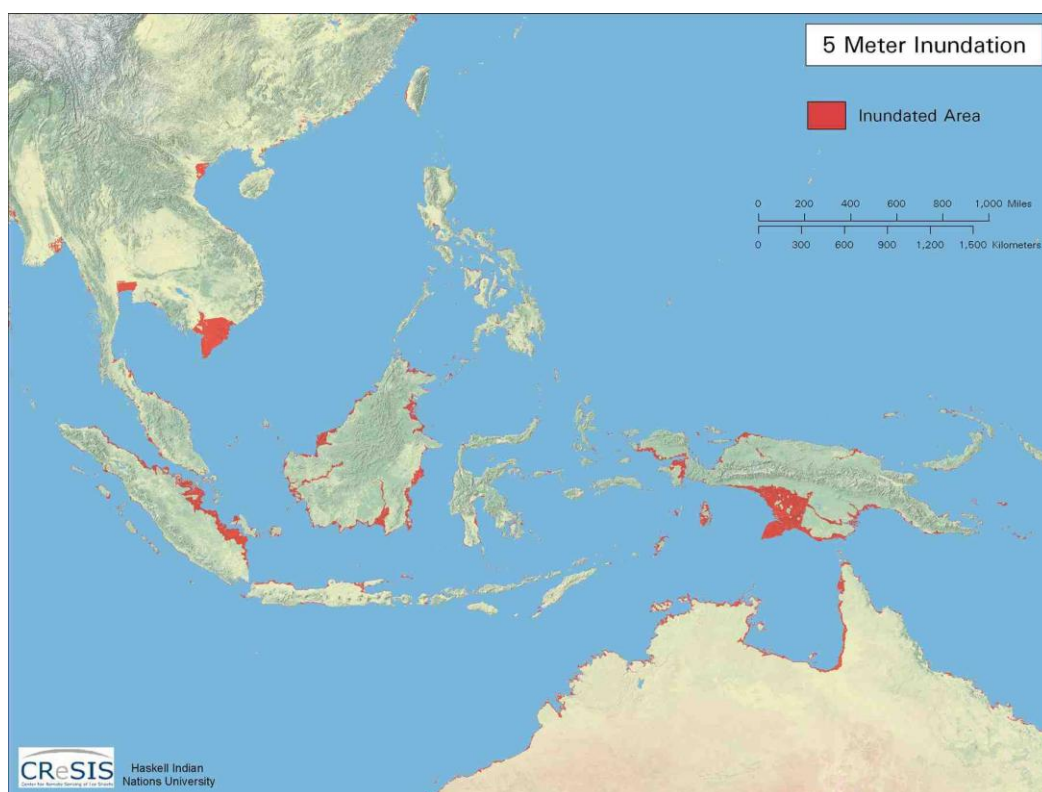
http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/southeast_asia_pol_2003.pdf,
(15. 3. 2014).

Mapa č. 2: Škrťící bod Malacca

Zdroj: <http://energyinasiablog.com/2011/10/why-china-is-building-an-imposing-navy-and-why-no-one-can-stop-them/>, (15. 3. 2014).

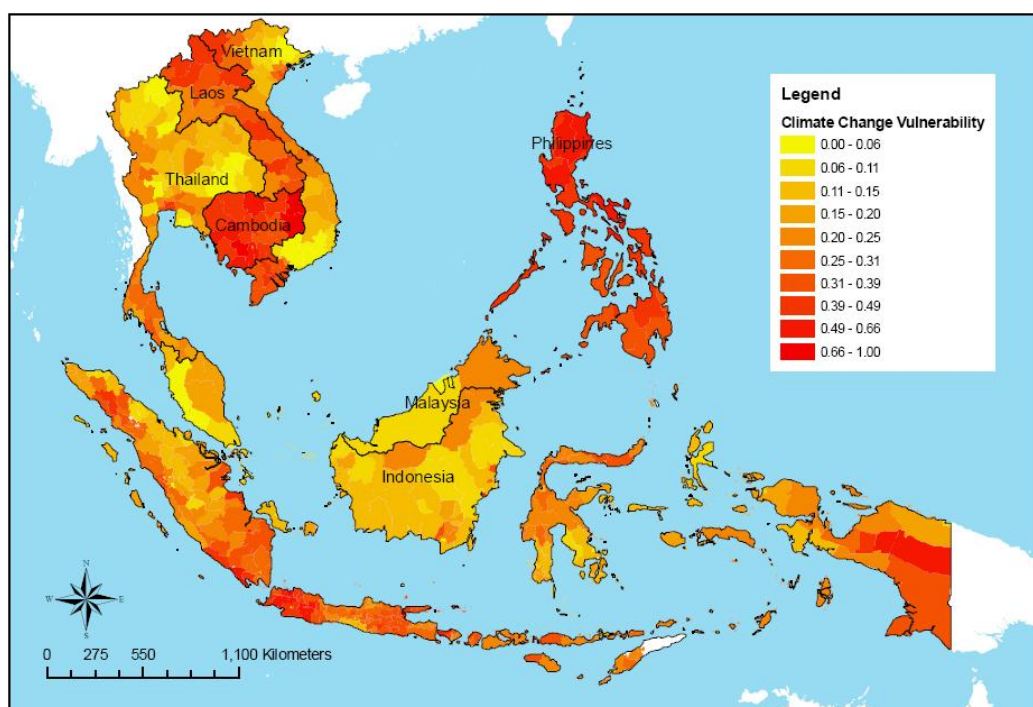
Mapa č. 3: Mapa jihovýchodní Asie po zvednutí hladin oceánů

Zdroj: <http://www.earthzine.org/2008/04/06/sea-level-rise-modeling-with-gis-a-small-universitys-contribution-to-understanding-a-global-dilemma/>, (15. 3. 2014).

Mapa č. 4: Mapa citlivosti na klimatické změny

Zdroj: <http://www.preventionweb.net/english/professional/maps/v.php?id=7864>, (15. 3. 2014).